

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук
проф., д.політ.н. Остапець Ю.О.

« _____ » _____ 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛІДЕРСТВО І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Рівень вищої освіти *Другий (магістерський)*

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*

Спеціальність *033 Філософія*

Освітня програма *Філософія*

Статус дисципліни *Обов'язкова*

Мова навчання *Українська*

Ужгород 2019 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Лідерство і самореалізація особистості» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 033 Філософія, освітньої програми Філософія.

Розробники: докт. філос. наук, професор кафедри філософії Шандор Ф.Ф.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філософії протокол № 11 від «26 » червня 2019 р.

Завідувач кафедри філософії _____ доц.,к.філос.н Левкулич В.В.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук протокол № 9 від 24 червня 2019 р.

Голова науково-методичної комісії _____ доц.,к.іст.н. Стряпко І.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	1-й (магістр)	1-й (магістр)
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	2-й	2-й
	Лекції:	
	20 год.	10 год.
	Практичні (семінарські):	
	16 год.	год.
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	0 год.	год.
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	54 год.	80 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Лідерство і самореалізація особистості» є формування у здобувачів усвідомленої мотивації до лідерства, власного удосконалення, підвищення рівня соціально-філософської культури, усвідомлення кожним власної індивідуальності та оволодіння механізмами лідерства і самореалізації, самопізнання і саморозвитку.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні:

ЗК1. Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.

ЗК7. Здатність працювати в команді, що передбачає здатність до міжособистісної комунікації, емоційної стабільності, а також вміння долати комунікаційні напруження та конфліктні ситуації.

ЗК10. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, готовність завжди віддавати перевагу науковій достовірності.

ЗК11. Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел, до ефективного використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

Спеціальні:

ФК1. Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук.

ФК2. Володіння спеціалізованими знаннями в межах певної філософської проблематики, системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою.

ФК3. Навички фахового сприйняття результатів історико-філософського аналізу та інтерпретації творів, ідей і процесів філософської традиції та використання історико-філософської спадщини в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем.

ФК5. Розуміння зв'язків спеціалізації не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками.

ФК6. Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.

ФК7. Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методологією герменевтики.

ФК10. Вміння розробляти соціально-гуманітарні проекти на основі використання спеціальних філософських методів.

ФК12. Здатність бути активним учасником фахової комунікації, будувати аргументи, відстоювати власну позицію.

ФК14. Здатність фахово прогнозувати розвиток процесів у соціально-гуманітарних сферах з урахуванням регіонального фактору.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Лідерство і самореалізація особистості» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми «Філософія»:

ОК 2.2 Проблема свободи у сучасній філософії

ОК 2.3 Практична та комунікативна філософія

ОК 2.6 Постмодерні концепції людини та соціуму

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Філософія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати теоретичні основи філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук	ПР1
Знати актуальні проблеми сучасної філософської думки та міждисциплінарної сфери філософії	ПРН 3
Пропонувати інноваційні розв'язання задач, прагнути самостійності міркувань та умовиводів	ПРН 8
Розуміти і використовувати методологію та сучасні аналітично-інформаційні системи та технології в обраній філософській спеціальності.	ПРН 9
Розуміти зв'язки філософської спеціальності не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками	ПРН 10
Приймати фахові соціально відповідальні рішення керуючись принципами справедливості, рівності та свободи.	ПР16
Вирішувати практичні соціально-гуманітарні завдання, зокрема регіонального характеру.	ПР18

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами вищої освіти після опанування навчальної дисципліни «Лідерство і самореалізація особистості»:

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Синтезувати детермінанти змін поведінкових виявів особистості в різних життєвих ситуаціях.	ПР1
Знати виявляти рушійні сили і умови розвитку особистості та специфічні особливості життєвого шляху.	ПР3
Вміти виробляти особистісні стратегії лідерства і самореалізації та виявляти здатність до саморозвитку.	ПР8
Аналізувати особистісні складові шляхів лідерства і самореалізації.	ПР9
Уміти вирішувати практичні соціально-гуманітарні задачі з використанням фахових знань та методик.	ПР10
Апробувати різні форми лідерської поведінки та здібностей, синтезуючи і узагальнюючи досвід лідерства.	ПР16
Вміти практично застосувати отримані знання в практично-педагогічній діяльності при вирішенні проблем самореалізації; застосовувати науково-філософські знання для вирішення проблем, пов'язаних з організаційним лідерством і самореалізацією особистості.	ПР18

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання здобувача за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;

Проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувача, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;

Підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: самостійна робота, стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань і розв'язування тестів. Кожне завдання модульної контрольної роботи (2 теоретичні і 3 практичні завдання) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 20 балів (по 10 балів кожне теоретичне питання); практична частина оцінюється в 30 балів – по 10 балів за кожне завдання (разом за контрольну – 50 балів). Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж семестру проводяться два модульні контролю, обов'язкові для всіх студентів. Модульний контроль (МК) №1 включає навчальний матеріал (теми 1-11), а МК№2 відповідно (теми 12-18), таблиця 2. У цій таблиці наведено також максимальну кількість балів з кожної теми, яку може отримати студент. Після проведення останнього заняття за кожним модулем, відповідно до розкладу, проводиться модульна контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на іспиті – 100 балів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	6	12	6	12
Самостійна робота	1	8	1	8
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Есе	2	10	2	10
Реферат	1	5	1	5
Доповідь з презентацією	2	5	2	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється тах 15 балів) і двадцять тестових завдань (тах 20 балів). **Максимальна кількість балів за МКО – 50.**

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100 (таб. 2).

Таблиця 2

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T 11	Сума	Модульна контрольна робота
4	4	4	6	4	6	4	6	4	4	4	50	50
Разом за модуль 1												100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	Сума	Модульна контрольна робота
6	6	8	6	10	8	6	50	50
Разом за модуль 2								100
Модульний контроль								100
Підсумкове оцінювання (екзамен)								100

Допуск здобувача до підсумкового контролю знань здійснюється відповідно до діючих в університеті положень.

Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у відповідності розкладу екзаменаційної сесії, в комплексній (або усній) формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі. До екзаменаційного білету включено три теоретичні питання.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Бали, отримані студентом конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання (таблиця 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (вичерпність, чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння оперувати фаховою інформацією, і насамперед визначеною обсягом програми цієї навчальної дисципліни;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; здатність формулювати власні аналітичні висновки та оцінки різних аспектів предмету вивчення цієї дисципліни.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Лідерство як соціально-філософський феномен

Тема 1. Вступ. Методологічні концепти курсу.

Вступ. Методологічні основи курсу. Мета, завдання, предмет і основний зміст дисципліни, її місце і роль в системі підготовки фахівця. Проблематика курсу. Визначення основних понять. Основні поняття курсу: лідер, лідерство, влада, авторитет, самореалізація, самоактуалізація, самоздійснення, самодетермінація та ін. Образ лідера в історії суспільства. Основні науково-методологічні підходи до вивчення проблеми лідерства і самореалізації. Класичні теорії лідерства. Сучасні теорії лідерства. Проблема лідерства і проблема влади. Лідерство і саморозвиток. Лідерство як спосіб життя.

Тема 2. Феномен лідерства як міждисциплінарна проблема.

Науково-теоретичні основи міждисциплінарного дослідження проблеми лідерства: синтетичне людинознавство Б.Г. Ананьєва. Г. Спенсер про особу в державі. Т. Болл про владу. О. Массінг про панування. Елементи влади по Е. Канетті. Т.А. Штукіна про нові виміри феномену лідерства. Ж. Блондель про політичне лідерство. Є.Б. Абашкіна, Ю.Н. Косолапова про інтегративну теорію лідерства. Уявлення про політичне лідерство. Типологія і основні концепції політичного лідерства. Функції образу лідера в масовій свідомості за О.В. Велікановою. Вплив особистості на політику по Ф.І. Грінстайну. Концепції Б.Д. Паригіна Ю.Н. Ємельянова, Р.Л. Кричевського. Підхід з позиції особистих якостей: інтелектуальна теорія Е. Гізеллі. Перелік особистісних якостей по Тіду. Дослідження Р. Стогдилла, К. Берда. Концепція «континуум лідерської поведінки» Танненбаума - Шмідта. Підхід з позиції влади: класифікація форм влади по Френчу і Рейвену. Дослідження влади Х. Хекхаузена. Концепція «балансу влади». Ситуаційний підхід: теоретико-експериментальне обґрунтування Ф. Фідлера і А. Лейстера (концепція «проміжних факторів»). Ситуативна модель Ф. Фідлера. Концепція когнітивного ресурсу Ф. Фідлера. Модель «шлях - мета» Т. Мітчела і Р. Хауса. Модель «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара. Перспективи теоретичних досліджень лідерства. Атрибутивна теорія лідерства.

Тема 3. Лідерство як місія і саморозвиток

Культура - структура - поведінка. Свобода для діючих лідерів. Цінності, спілкування і свобода. Бачення. Створення атмосфери довіри. Трансакційне, трансформаційне і інтерактивне лідерство. Розвиток лідерського потенціалу. Сила впливу та лідерства. Харизматичне лідерство. Надихаюче лідерство. Приклад для наслідування. Типи природних лідерів. Типи лідерів в практиці національних ділових відносин. Типи лідерів в країнах з високорозвинутою економікою. Структура образу лідера. Способи позиціонування лідерських якостей. Бажання діяти. Відповідальність. Почуття залученості. Самодисципліна. Лідерство і емоційний інтелект. Лідерство і емпатія. Лідерство і здатність чути. Лідерство і впевненість. Особисті якості та портфоліо лідера. В.О. Сухомлинський про феномен лідерства: лідерські якості необхідно цілеспрямовано виховувати в кожній людині; кожна особистість повинна залежно від специфіки ситуації виконувати функції і керівника-лідера, і підлеглого, усвідомлено підкоряючись наказам іншої особи; ефективне виховання лідерських якостей відбувається тільки в процесі діяльності, яка має «чітко виражений суспільний, громадський зміст». «Щоб стати лідером для інших, треба, передусім, стати лідером власної долі. Перш ніж керувати іншими, людині потрібно навчитися керувати собою, змушувати себе робити те, що наказує власне сумління" (В. Сухомлинський).

Тема 4. Питання здібностей до лідерства в контексті проблематики курсу

Особистісно-діяльнісний підхід С.Л.Рубінштейна, Б.М. Теплова. Функціонально-генетичний підхід Є.П. Ільїна, В.Д. Шадрикова. Загальні і спеціальні здібності. Інтелект і здібності. Поняття інтелекту. Концепція «соціального інтелекту» І.А. Торндайка і Дж. Гілфорда. Концепція «практичного розуму» Б.М. Теплова. Концепція практичного інтелекту Р. Стернберга. Загальноорганізаційні здібності по Л.І. Уманському. Інтегративний підхід. Концепція «сила особистості» А. Антоновського, Г. Крампа, А.Шапіро. Організаційна обдарованість. Структура організаційної обдарованості. Рівні розвитку організаційної обдарованості. Перспективи дослідження організаційного таланту. Основні підходи до дослідження феномену лідерства: 1) підхід із позиції лідерських якостей (традиційний, передбачав існування унікального набору якостей людини, з якими вона народжується, до цієї характеристики також належать такі якості, як інтелект, освіта, приваблива зовнішність, ініціативність, впевненість тощо; цей підхід став поштовхом до розвитку інших концепцій); 2) підхід з позиції лідерської поведінки (був зроблений висновок про те, що лідера можна виховати); 3) ситуаційний підхід до лідерства (вирішальну роль для ефективності лідерства відіграють ситуаційні чинники, але при цьому не виключається важливість особистісних та поведінкових характеристик).

Тема 5. Історія виникнення і розвитку теорії лідерства

Основні ідеї зародження проблеми лідерства. Давні філософи про лідерів і лідерство. Теологічні уявлення про лідерство. Етичний підхід до проблеми лідерства і керівництва в Стародавньому Китаї. Концепція Лю Шао. Філософи Стародавньої Греції про проблему лідерства. Геродот і Плутарх про лідерство в контексті історичного розвитку. Поняття правителя у вченнях Платона, Конфуція, Лао-Цзи, як приклади філософських моделей лідерства.

Н.Макіавеллі про владу і правителя («Можновладець»). Н.Макіавеллі про особистість правителя. Особиста влада як засіб досягнення визначеної політичної мети, цілей. Урахування правителем головних стимулів людської активності, наприклад, прагнення до майнових благ, і «завдяки вмінню відгадувати заповітні бажання людської душі» - панувати над людьми. Мислителі про специфіку рис ідеального можновладця. «Людина, яка управляє підданими, повинна бути швидше суворою, ніж милосердною, якщо вона хоче тримати їх у покорі... Але ця суворість має бути настільки помірною, щоб не породжувати ненависті, тому що ні один монарх не мав вигоди від того, що його ненавиділи». Основні риси ідеального лідера («принцепса» – «першого, хто захопив політичну владу»). Методика дослідження лідируючої позиції в суспільстві.

Тема 6. Соціально-філософські концепції теорії лідерства (Г.Лебон, Г. Тард, М. Вебер).

Г.Лебон про лідера, як «вожака натовпу». Дві категорії вожаків: лідери сильної і короткострокової волі й особистості стійкої волі. Основні способи впливу лідера на натовп, за Лебоном, утвердження, повторення і «зараження» в соціальному розумінні цього слова, коли маса заражається певною ідеєю свого вожака. Г.Тард («Суспільна логіка» і «Перетворення влади») - спроба визначити основні характеристики лідера і вождя. «Коли натовп захоплюється своїм лідером, коли армія захоплюється своїм генералом, вона захоплюється собою, вона присвоює собі ту високу думку, яку ця людина має про самого себе». Лідер властивий суспільству відповідно до його природи, яка передбачає підкорення. Основні риси лідерів визначаються базовими характеристиками суспільства, яке їх породило. Лідер як рушій суспільного процесу, сила, що спонукає та певною мірою скеровує розвиток людської історії. Більшість населення не здатне до творчості, розуміння сутності історичного, політичного, соціального розвитку, і тому цю роль виконує лідер (Г.Тард).

Проблема лідерства у працях М.Вебера. Основні якості лідера: бажання, потяг (самовіддача), почуття відповідальності і здатність реально оцінити ситуацію. Запровадження М.Вебером соціально-філософського поняття «харизматичний лідер».

Поняття «харизма» як «виняткова обдарованість». М.Вебер про харизму як «рису особистості, яка вважається незвичною, завдяки тому вона й оцінюється, як наділена надприродними, надлюдськими чи, у крайньому випадку, специфічно особливими силами і здатностями, які не властиві для інших людей. Вона є посланою богом». Концепція харизматичного панування М.Вебера (героїзм, фанатична відданість ідеї, святість). Ж. Блондель про харизматичне лідерство.

Тема 7. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства в XVIII - XIX ст.

Ф.Ніцше про феномен лідерства як прояву «творчого інстинкту» людини. Ф. Ніцше: мораль є перешкодою у процесі прагнення до лідерства, а загалом історичний розвиток залежить від великих особистостей, які прагнуть влади.

Аналіз проблеми лідерства за Т.Карлейлем. Т.Карлейль: лідер пов'язаний із певним культом виняткового індивіда – героя; тільки виняткова особистість, яка володіє двома істотними властивостями – відвертістю та інтуїцією, може утворити інститут лідерства. Концепція героїчного детермінізму Т. Карлейля. Концепція А. Вуда. Концепція соціального детермінізму: ідеалістичний варіант Гегеля, матеріалістичний варіант К.Маркса. Адаптивно-еволюційна концепція А. Кребера і Р. Мертона. Становлення теорії лідерства: психогенетичні дослідження Ф. Гальтона в роботі «Спадковість таланта: закони і наслідки». В. Вундт про проблему лідерства в роботі «Проблеми психології народів».

Тема 8. Психологічний підхід до проблеми лідерства.

З.Фрейд як засновник психологічного підходу щодо вивчення природи феномену лідерства. Психологія З. Фрейда і влада. З.Фрейд: комплекс батька, чи Едипів комплекс, лежить в основі будь-якого інституту влади. Згідно зі схемою Фрейда, людська маса потребує лідера, який є аналогічним до авторитарного батька в сімействі, у такій «батькосхожості» і ховається таємниця лідерства. З.Фрейд: весь історичний процес відбувається під визначальним впливом великих лідерів.

Концепція влади А. Адлера. А. Адлер про лідерство як своєрідний засіб компенсації комплексу неповноцінності. А.Адлер про лідерів як людей, які зазнали краху своїх надій, ілюзій у дитинстві й прагнуть компенсувати їх, використовуючи домінування над іншими людьми. Риси лідера за Е. Богардусом: розум, енергійність, здатність передбачати, привертати до себе увагу, почуття гумору, твердість характеру. Підхід К.Юнга до проблеми влади. Погляди В. Райха на владу. Модель авторитарної особистості Е. Фромма. Послідовники напрямку психології і психоаналізу влади (К.Юнг, Е.Фром, Т.Адорно) про проблему лідерства. К. Юнг («Діагностика диктаторів»), Е. Фром («Авторитарна особистість»), Т. Адорно («Авторитарна людина»), С. Московичі («Психологія харизматичного вождя») та ін. К.Юнг про лідера, як особистість, яку ведуть «голоси» із підсвідомості; К.Фромм: основною формуючою рисою лідера є потужне прагнення до задоволення ним садистсько-мазохістських потягів; Т.Адорно про домінуючу особистість як бунтівника і психопата; С.Московичі: харизматичний лідер той, ким усі захоплюються, і той, кого в кінцевому випадку визнають із відхиленнями і в поведінці. Психологія особистості Гітлера в дослідженнях Е. Еріксона («Психоаналіз Гітлера»). Психологія особистості Сталіна в дослідженнях Д. Ранкур-Лаферрієра («Психоаналіз Сталіна»). Психологічна типологія лідерів. Гуманістичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: А. Маслоу. Біхевіоризм і проблема лідерства. Онтопсихологічна концепція. Підхід В.М. Бехтерева до проблеми лідерства: психоневрологічна ідея.

Тема 9. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства наприкінці XIX — початку XX ст.

Основні концепції лідерства XIX-XX ст: Особистісна теорія лідерства («теорія рис»): акцент на визначенні набору психологічних рис, котрі мають бути властивими лідеру, яким у свою чергу може бути лише та людина, яка має визначений набір особистісних якостей або

сукупність визначених психологічних рис (Р. Кричевський, Є. Дубовська, Р. Мубінова).

«Поведінкова теорія»: результативність управління визначається не стільки особистісними якостями, стільки тим, як лідер поводить себе з послідовниками, тобто більшу роль відіграє система побудови двосторонніх стосунків (Д. Макгрегор). Представники поведінкового підходу Р. Лайкерт, Р. Блейк і Дж. Моутон — зміщення уваги з якостей лідера на його поведінку. Звідси - головними параметрами лідерства стала увага до результату діяльності, людей і відносин між ними.

«Ситуаційна теорія»: лідерство як продукт певної ситуації, тобто властивості, риси або якості лідера виявляються у разі необхідності виходу чи подолання певної ситуації (Е. Богардус, А. Менегетті, Ф. Карделл, Р. Ділтс). Прихильники «ситуативної теорії» Р. Бейлі, Т. Ньюколе та А. Хейр: «лідерство як функція ситуації» (лідерство залежить більшою мірою від умов уходження особистості в різноманітні ситуації).

«Системна теорія» лідерство як процес організації міжособистісних відносин у групі, лідера як суб'єкт управління цим процесом та вмілий координатор цих відносин (М. Х'юстон). ХХ ст. - зацікавленість проблемою лідерства. Вивчення природи лідерства серед найбільш популярних напрямків (філософської, соціальної і політичної антропології). Роботи Г. Ласуелла, Ф. Грінштайна, Дж. Мак Грегора, Д. Пейджа, Р. Такера, К. Джіба, Е. Фідлера та ін.

Тема 10. Концепції феномену лідерства ХХ ст.

Системний підхід у філософії (70-х рр. ХХ ст.) - низка концепцій, в основу яких покладено принцип взаємності або двосторонності, що передбачає удосконалення та підкріплення ролі послідовників у лідерському процесі (модель П. Херсі і К. Бланшера). «Теорія обміну» Дж. Мак Грегора Бернса як протилежність теорії «перетворюючого» лідерства. В основі - взаємний обмін між лідером і послідовниками). «Синтетичні концепції» лідерства (лідерство як процес організації міжособистісних відносин, лідер як суб'єкт управління цим процесом). Модель багатостороннього зв'язку Г. Юкла.

Ціннісні концепції лідерства як новий етап дослідження феномена лідерства в ХХ ст. Основні характеристики: постійне самовдосконалення особистості лідера; партнерські, довірливі відносини з послідовниками, залучення послідовників до процесу прийняття рішень і наділення їх владою; мотивація всіх учасників управлінського процесу до проявів і розвитку лідерських якостей. Ціннісні концепції лідерства філософського напрямку Р. Грінліфа і К. Ходжкінсона, які передували теоріям практичної спрямованості Г. Фейрхольма («Лідерство, яке базується на цінностях») та Т. і С. Кучмарських («Інновації: стратегії лідерства з метою конкурентоздатності»). Релігійний напрям ціннісного лідерства. Грінліфа (лідер-слуга, який хоче бути корисним суспільству і ставить інтереси спільноти вище своїх власних інтересів, лідерство як практична філософія людей, які обирають спочатку служіння і лише потім лідерство як ще один спосіб служіння). Основні принципи ціннісного лідерства: створення (побудова) міжособистісних взаємовідносин; знання особистих цілей кожного суб'єкта лідерського процесу; вирішення міжсуб'єктивних конфліктів; навчання лідерській поведінці і діям усіх учасників процесу управління; створення можливостей для реалізації здібностей послідовників; формування команди односторонців; діалогічність, взаємодія із зворотнім зв'язком; поєднання внутрішньої культури із зовнішнім представленням; демонстрація захоплення і підтримка різноманітності. Концепція «обслуговуючого лідерства» Дж. Коллінза (лідерство-служіння) як продовження ідеї Р.Грінліфа. Концепція лідерства К. Ходжкінсона («До філософії адміністрування» (1978), «Філософія лідерства» (1983) та «Освітнє лідерство» (1991). К. Ходжкінсон про процес лідерства як «філософію в дії». Типологія цінностей: побажання, консенсус, наслідки, принципи. К. Ходжкінсон про психологічні і філософські відповідності, чотири людських архетипи: кар'єрист, політик, технік і поет.

Тема 11. Сучасні дослідження феномену лідерства та вітчизняні розробки.

Д. Голман як автор теорії «емоційного інтелекту». Д.Голман про п'ять компонентів емоційного інтелекту: самосвідомість (здатність розуміти та керувати своїми емоціями, визначати стан духу та їх вплив на оточуючєння); саморегуляція (уміння контролювати настрій, схильність не поспішати із судженнями і висновками); мотивація (пристрасть до роботи, схильність до досягнення цілей); емпатія (уміння розуміти емоційний стан оточуючих і відповідно звертатися до них); соціальні навички (мистецтво управління взаємовідносинами, здатність установлювати філософсько-психологічний контакт). Людині необхідно не тільки володіти цими навичками, а й постійно їх удосконалювати (Д.Голман). Концепція “первинного” лідерства Д.Голмана і Р.Бояціса. Стилї лідерства за Д.Голманом і Р.Бояцісом. Концепція «двигуна лідерства» Н. Тічі. Н.Тічі про два типи лідерів в історії людства: перші досягли вершини успіху, але не змогли на ній утриматися, другі – ті, хто не тільки досяг успіху, але і довго його утримував (їх називає переможцями). Ідея «розподіленого» (або «розділеного») лідерства Бредфорда-Коена (перевага «розподіленого» лідерства - результату досягає не один певний член групи, а команда в цілому). Теорія «опосередкованого лідерства» Р. Фішера і А. Шарпа. Автор теорії «внутрішнього стимулювання» К. Кешман про “внутрішнє лідерство”, його складові: самопізнання, цілепокладання, управління змінами міжособистісних відносин, знаходження рівноваги та вміння діяти. Концепція «контактного лідерства» Дж. Ліпман – Блум (сучасний лідер повинен уміти встановлювати зв'язки між своїми побажаннями і цілями, а також цілями і побажаннями інших людей). Інструменти установлення таких зв'язків: особистісна автентичність і відповідальність; «очищений макіавеллізм» – політичний прагматизм, який базується на високих етичних принципах; навички побудови спільноти однодумців; орієнтація на довгострокову перспективу; лідерство за допомогою очікувань – довіра, надання можливостей і піднесення; пошук сенсу життя.

Класифікація індивідуально-особистісних характеристик феномену лідерства за Р.Стогділлем (більше 40 елементів, пов'язаних із психологічними рисами лідерів - за п'ятьма основними групами: фізіологічні дані; соціальне походження; інтелектуальні здібності; особистісні характеристики; соціальні характеристики). Ентузіазм, упевненість, пристосованість як найважливіші серед особистісних характеристик. Адміністративні здібності, популярність, тактовність — як важливі соціальні характеристики.

Сучасні дослідження проблеми лідерства серед вітчизняних учених (М. Гаврилюк, С. Калашнікова, Г. Лактіонова, З. Атаманюк, Н. Дубовик, Б. Кухта, М. Михальченко, В. Бебик, Б. Гаєвський, М. Головатий, Б. Кухта, М. Пірен, А. Пойченко, Л. Приходченко, О. Семків, А. Пахарєв, Ф. Рудич, О. Маковський, Н. Маховська, В. Радул).

Модуль 2. Самореалізація особистості: соціально-філософський вимір.

Тема 12. Методологічні аспекти курсу та його проблематика.

Термін “самореалізація” (self-realization). “Самореалізація як реалізація власних зусиль людини, можливостей розвитку Я. Цей процес може бути названий самореалізацією (або розвитком)... Відповідно до християнських поглядів, це не вершина досягнень, але Божий дарунок “ (Оксфордський словник, Лондон, 1902 р.). “Самореалізація – збалансоване і гармонічне розкриття всіх аспектів особистості; розвиток генетичних і особистісних можливостей” (психоаналітичний словник). Поняття самореалізації. Самореалізація і самоздійснення. Поняття “самореалізації”. “Самореалізація” як поняття “самоактуалізація” і “самоздійснення” (А.Маслоу). Термін “самоздійснення” як кінцевий результат самореалізації, повна реалізація можливостей особистості (у закордонних психологічних і філософських словниках). Самореалізація, саморозвиток, самоактуалізація, самовизначення особистості (“само” припускає те, що йде з середини, з внутрішнього, щось самопричинне, зсередини спонукуване і регульоване). Поняття “самореалізації” у світлі екзистенційно-орієнтованих теорій. Співвідношення терміну “самореалізація” з іншими поняттями: “самореалізація” як

“самовизначення” (Ш. Бюлер), як “досягнення життєвого успіху” (У. Джеймс), як “цілеспрямована поведінка”, як “автономізація власного “Я”, як “усвідомлення тут і тепер відповідальності за себе і своє життя” (Е. Фром, Ф. Перлз), як “самоактуалізація” (К. Роджерс, А. Маслоу), як “саморегуляція”, “самоефективність”, “самоконтроль” (А. Бандура) та ін. Важливо: усвідомлення людиною прагнення до самореалізації (тобто наскільки це прагнення розуміється суб’єктивним, особистісним, свідомим).

Тема 13. Феномен самореалізації: історико-філософський екскурс

Ідея самореалізації у давній філософії: самореалізація як вища цінність - у філософії Упанішад (з VIII до V ст. до н.е.) і в даосизмі (VI–V ст. до н.е.). Західна парадигма - вчення про самореалізацію сходять до Аристотеля і почасти Платона, представляючи собою не тільки теоретичний аналіз цього феномена, але і практичні рекомендації шляхів і способів індивідуального самоздійснення. Принцип самореалізації напр. XI – поч. XX ст. (особливо серед представників ідеалізму) — набуття характеру етичної заповіді. Збереження тенденції в XX ст. у філософії екзистенціалізму. Самореалізація особистості. Самореалізація суспільства (прагнення до істинної самореалізації врівноважує суспільні інтереси і створює гармонію в суспільстві). Розвиток уявлень про самореалізацію у філософії: тенденція до глобалізації цього поняття, поширення його на суспільство і світобудову в цілому.

Тема 14. Проблема самореалізації як філософсько-світоглядна.

Самореалізація як перехід можливості в дійсність. Самореалізація як форма, у якій людина забезпечує власний розвиток, саморозвиток, самореалізація як основа стійкості людини як складної, але цілісної психологічної системи, що самоорганізується. (В.Е. Ключко, Е. В. Галажинський). Можливості людини як джерело активності (це джерело в психоісторичному процесі виходить на перше місце, відтискуючи вітальні потреби (потреби життєзабезпечення) на другий план, з цим джерелом активності пов’язані сутність людини, її самість, місія і призначення. Л.О. Коростильова про самореалізацію особистості: самореалізація - це здійснення можливостей розвитку “Я” за допомогою власних зусиль, співдіяльності, співтворчості з іншими людьми (ближнім і далеким оточенням), соціумом і світом у цілому. Самореалізація як збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом додавання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття генетичних, індивідних і особистісних потенціалів.

Самореалізація як процес реалізації себе, як здійснення самого себе в житті і повсякденній діяльності, пошук і твердження свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і змісту свого існування в кожен даний момент часу. Спонукальний мотив особистісного зростання як важливий фактор самореалізації. В.А. Гупаловська: самореалізація – це опредметнення сутнісного потенціалу особистості у різноманітній соціальній діяльності. Основні сфери самореалізації особистості: приватне життя та професійна діяльність. Способи самореалізації особистості: цілеспрямована діяльність, творчість, активність, самовираження, прояв власного “Я”, продуктивна праця, соціальна діяльність, соціальна активність, життєтворчість. С.Д. Максименко та В.І. Осьодло про самореалізацію: професійну самореалізацію як спосіб функціонування й розвитку особистості можна одночасно віднести до трьох основних класів психічних явищ, тобто вона може виступати як процес, стан (зріз на певному етапі) і властивість суб’єкта. Складові самореалізації: усвідомлення, вибір і реалізацію тих аспектів індивідуальності, які сприяють його самовираженню, реалізації своїх потенцій, формування суб’єктом власної системи смислів, цінностей, мотивів, уявлень про себе, постановку цілей і визначення способів їх досягнення, у т.ч. й перетворення себе. Гуманістичні теорії про самореалізацію як функцію індивідуальності. Самореалізація як “прагнення до розкриття себе”, як реалізація свого “потенціалу”.

Тема 15. Принцип самореалізації та поняття життєвого шляху.

Психологічний вік особистості і життєва перспектива особистості по А.А. Кроник, Е. І. Головаха. Самоактуалізація і самотрансценденція. Етапи життєвого шляху талановитих керівників. Кризи. Принцип детермінізму. Однофакторні, двохфакторні і багатофакторні моделі детермінації розвитку особистості. Детермінація розвитку особистості по В. М. Бехтереву, Л.С. Виготському, С.Л. Рубінштейну. Принцип творчої самодіяльності. С.Л. Рубінштейна. Рушійні сили та умови розвитку особистості: концепції Л. І. Божович, Б.Г. Ананьєва. Історико-еволюційна концепція А. Г. Асмолова. Погляди на формування особистості А. Н. Леонтьєва, Л.І., Анциферова. Концепція суб'єкта діяльності А.В. Брушлинського. Свобода і самодетермінація. Уявлення про свободу Е. Фромма, В. Франкла, Р. Мея. Теорія суб'єктності Р. Харре. Теорія самодетермінації і особистісної автономії Е. Деси і Р. Райан. Ідея вільної причинності В.А. Петровського. Дослідження феномена духовності: Н.Я. Грот, В.Д. Шадриков.

Поняття життєвого шляху в роботах Ш. Бюлера. Концепція життєвого стилю А. Адлера. Уявлення про життєвий шлях С.Л. Рубінштейна. Концепція життєвого шляху Б.Г. Ананьєва. Структура життєвого шляху К.А. Абульханової-Славської. Уявлення про життєвий шлях І.С. Кона. Дослідження життєвого шляху обдарованих особистостей: вікова динаміка самореалізації особистості по Л.А. Рудкевич, Е.Ф. Рибалко.

Тема 16. Типологія теорій самореалізації: теоретичний аналіз

Поняття самореалізації як адаптації. Адаптація як можливість реалізації людиною своїх можливостей і здібностей. Теорії самореалізації як адаптації до середовища, досягнення гомеостазу, як внутрішнього, так і з зовнішнім світом (біхевіористська, психоаналітична, теорія інстинктів Мак-Дугалла й ін.). Розвиток і самовдосконалення людини як реактивний, як реакція на вимоги середовища. Психоаналітична концепція (діяльність людини направляється внутрішніми мотиваційними силами, між якими часто виникає конфлікт і які, як правило, неусвідомлювані). Психоаналітична концепція А.Адлером: Адлер про споконвічну неповноцінність людини і життя як боротьбу з цією неповноцінністю. Концепція психосексуального розвитку З. Фрейда: ідея фатальної зумовленості досвідом дитинства всього людського життя. Гуманістична основа підходу Е. Фромма (радикально-гуманістичний психоаналіз). Фромм про подвійність людського існування – у тваринному світі і людському світі. За Фроммом, іронія і драматизм людської самореалізації – у спробі перестати бути твариною і стати людиною.

Теорії зростання, розвитку і досягнення, більшість когнітивних і гештальт-теорій. (Г. Мюррей з теорією потреб, Д. Мак-Клелланд, що вивчав мотивацію досягнення та ін.). Людина як активний, діяльний суб'єкт, що прагне до розвитку тих або інших особистісних структур. Особливість: розвиток і здійснення потенціалу відбувається “паралельно” реалізації основної мотивації. Теорії мотивації до зростання й оволодіння майстерністю (У. Дембера, Р. Ерла, Ж. Піаже, Р. Уайта й ін.). Теорії потреби в передбачуваності і контролі (Д. Шапіро, Дж. Астін, Г. Шварц). Роттер про суб'єктивне сприйняття контролю та його поділ на внутрішнє (інтернальний локус контролю) і зовнішнє (екстернальний локус контролю). Теорія потреб Д. Мак-Клелланда (потреба в досягненні як визначення поведінки людини). Д. Мак-Клелланд про мотив досягнення як похідну від базового спонування “робити щось краще”, причому не для схвалення або нагороди, а “заради самого процесу”. Теорії постановки цілей Е. Лока і Г. Летема (процес самореалізації особистості природним чином пов'язаний з постановкою і реалізацією цілей).

Тема 17. Самореалізація і самоактуалізація (А.Маслоу, К.Роджерс).

Самореалізація як процес послідовної реалізації життєвих цілей. Самореалізація як самостійне і складне психічне явище, яке є функцією свідомості й особистості. (гуманістичний напрям, психологія діяльності, акмеологія і ряд інших). А. Маслоу: дослідження процесів задоволення потреб і розвитку людини. Поняття самоактуалізації для

позначення процесу реалізації людиною свого потенціалу за А.Маслоу. Концепція самоактуалізації А. Маслоу. Самоактуалізація як потреба, і як процес. Задоволеність життям, згідно з Маслоу, визначається ступенем реалізованості потреби в самоактуалізації, тобто розбіжністю між актуальним (досягнутим) і потенційним (цільовим) рівнями саморозвитку (А.Маслоу). К. Роджерс про самоактуалізацію: “Тенденція до самоактуалізації властива будь-якому живому організмові. Самоактуалізація – це прагнення живої істоти до зростання, розвитку, самостійності, самовираження, активізації всіх можливостей свого організму”. Самореалізація, згідно з Роджерсом – невід’ємна частина будь-якого життя. Життя – і є самореалізація, тобто максимальне розкриття і використання своїх можливостей, реалізація свого потенціалу.

Тема 18. Проблема самореалізації: подальші перспективи дослідження.

Самореалізація як перехід можливості в дійсність. Самореалізація як форма, у якій людина забезпечує власний розвиток, саморозвиток. Самореалізація як основа стійкості людини як складної, але цілісної психологічної системи, що самоорганізується. Диференціація окремих аспектів проблеми: продуктивний аспект самореалізації (що є результатом і навіщо людина це здійснює?); особистісний аспект, що дозволяє поставити проблему потенціалу самореалізації і рівня креативності особистості, направленої на світ і на себе (хто самореалізується?); процесуальний аспект, в якому виявляють себе проблеми процесу самореалізації в суб’єктивному часі і просторі життєвого світу особистості; діяльнісний аспект, який дозволяє найбільш влучно поставити проблеми спрямованості, вибірковості, мотивації, детерміації, регуляції діяльності за допомогою яких особистість реалізує себе. Інтеграція цих аспектів — через розуміння того, що насправді відбувається з людиною, як перетвориться її природа у міру визначення нею своєї місії.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	У тому числі					
	Усього	лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1. Лідерство як соціально-філософський феномен						
Тема 1. Вступ. Методологічні концепти курсу.	6	1	2			3
Тема 2. Феномен лідерства як міждисциплінарна проблема.	3	1				3
Тема 3. Лідерство як місія і саморозвиток	6	1	2			3
Тема 4. Питання здібностей до лідерства в контексті проблематики курсу	4	1	1			3
Тема 5. Історія виникнення і розвитку теорії лідерства	7	2				3
Тема 6. Соціально-філософські концепції теорії лідерства (Г.Лебон, Г. Тард, М. Вебер).	6	2	1			3

Тема 7. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства в XVIII - XIX ст.	4	1				3
Тема 8. Психоаналітичний підхід до проблеми лідерства.	6	1	2			3
Тема 9. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства напр. XIX — початку XX ст.	5	1	1			3
Тема 10. Концепції феномену лідерства XX ст.	4		1			3
Тема 11. Сучасні дослідження феномену лідерства та вітчизняні розробки.	4	1				3
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	56	12	10			33
Модуль 2. Самореалізація особистості: соціально-філософський вимір.						
Тема 12. Методологічні аспекти курсу та його проблематика.	1	1				3
Тема 13. Феномен самореалізації: історико-філософський екскурс	7	2	2			3
Тема 14. Проблема самореалізації як філософсько-світоглядна.	4	1	1			3
Тема 15. Принцип самореалізації та поняття життєвого шляху.	6	2	1			3
Тема 16. Типологія теорій самореалізації: теоретичний аналіз	6	1				3
Тема 17. Самореалізація і самоактуалізація (А.Маслоу, К.Роджерс).	4	1	1			3
Тема 18. Проблема самореалізації: подальші перспективи дослідження.	4		1			3
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	34	8	6			21
<i>Разом</i>	90	20	16			54

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	У тому числі					
	Усього	лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1. Лідерство як соціально-філософський феномен						
Тема 1. Вступ. Методологічні	5	1				4

концепти курсу.						
Тема 2. Феномен лідерства як міждисциплінарна проблема.	5	1				4
Тема 3. Лідерство як місія і саморозвиток	4					4
Тема 4. Питання здібностей до лідерства в контексті проблематики курсу	5	1				4
Тема 5. Історія виникнення і розвитку теорії лідерства	5	1				4
Тема 6. Соціально-філософські концепції теорії лідерства (Г.Лебон, Г. Тард, М. Вебер).	5	1				4
Тема 7. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства в XVIII - XIX ст.	5	1				4
Тема 8. Психологічний підхід до проблеми лідерства.	5	1				4
Тема 9. Науково-теоретичні дослідження феномену лідерства напр. XIX — початку XX ст.	4					4
Тема 10. Концепції феномену лідерства XX ст.	4					4
Тема 11. Сучасні дослідження феномену лідерства та вітчизняні розробки.	5					5
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	52	7				45
Модуль 2. Самореалізація особистості: соціально-філософський вимір.						
Тема 12. Методологічні аспекти курсу та його проблематика.	6	1				5
Тема 13. Феномен самореалізації: історико-філософський екскурс	6	1				5
Тема 14. Проблема самореалізації як філософсько-світоглядна.	6	1				5
Тема 15. Принцип самореалізації та поняття життєвого шляху.	5					5
Тема 16. Типологія теорій самореалізації: теоретичний аналіз	5					5
Тема 17. Самореалізація і самоактуалізація (А.Маслоу, К.Роджерс).	5					5
Тема 18. Проблема самореалізації: подальші перспективи дослідження.	5					5
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	38	3				35
<i>Разом</i>	90	10				80

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет, завдання і проблематика курсу. Визначення основних понять.	2	
2	Основні підходи та аналіз феномена лідерства. Етичний підхід до проблеми лідерства в Стародавньому Китаї. Філософи Стародавньої Греції про проблему лідерства.	2	
3	Класичні теорії лідерства в філософії.	2	
4	Лідерство як місія і саморозвиток.	2	
5	Самореалізація і самодетермінація.	2	
6	Проблема самореалізації як філософсько-світоглядна.	2	
7	Типологія теорій самореалізації.	2	
8	Принцип самореалізації і поняття життєвого шляху.	2	
	Разом	16	

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Теорії зростання, розвитку і досягнення.	3	4
2	Теорії постановки цілей Е. Лока і Г. Летема .	3	4
3	Структура життєвого шляху К.А. Абульханової-Славської.	3	4
4	Теорія лідерства Гюстава Лебона.	3	4
5	Теорія «опосередкованого лідерства» Р. Фішера і А. Шарпа	3	4
6	Теорія лідерства Габріеля Тарда.	3	4
7	«Модель багатостороннього зв'язку» Г. Юкла	3	4
8	Концепція лідерства Р. Грінліфа. Теорії мотивації до зростання й оволодіння майстерністю (У. Дембера, Р. Ерла, Ж. Піаже, Р. Уайта й ін.).	3	4
9	Концепція самоактуалізації А. Маслоу.	3	4
10	Теорії потреби в передбачуваності і контролі (Д. Шапіро, Дж. Астін, Г. Шварц).	3	4
11	К. Роджерс про самоактуалізацію	3	5
12	В.О.Сухомлинський про лідерство і самореалізацію.	3	5
13	Феномен самореалізації: історико-філософський екскурс	3	5
14	Проблема самореалізації як філософсько-світоглядна.	3	5
15	Принцип самореалізації та поняття життєвого шляху.	3	5
16	Типологія теорій самореалізації: теоретичний аналіз	3	5
17	Самореалізація і самоактуалізація (А.Маслоу, К.Роджерс).	3	5
18.	Проблема самореалізації: подальші перспективи дослідження.	3	5
	Разом	54	80

Самостійна робота є основним способом засвоєння здобувачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи здобувача, становить 54 години і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Самостійна робота здобувача забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, першоджерелами, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-методичним матеріалом, зокрема розміщеними на сайті системи електронного навчання Moodle тощо.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – комп'ютер, мультимедійний проектор.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Абульханова – Славская К.О. Стратегия жизни / Ксения Александровна Абульханова – Славская. – М.: Мысль, 1991.
2. Адлер А. Зрозуміти природу людини / А. Адлер. – Спб. : Гумані Гуманітарне агентство “Акад. проект”, 1997. – 251 с.
3. Аллаярова, 2010 - Аллаярова Ж. С. Концептуализация природы лидерства как феномен // Известия Томского политехнического университета. Философия, социология, культурология. – 2010. – Т.316. – № 6. – С. 203-207.
4. Андрущенко В.П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. для вищ. навч. закл. / В.П.Андрущенко, Л.В.Губерський, М.І.Михальченко. - Вид.3-є, випр. та доп. - К.: Генеза, 2006. - 656 с.
5. Асеев, В. Г. Значимость и временная стратегия поведения / В. Г. Асеев // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – № 6. – С. 28–37.
6. Бандура А. Самоэффективность: Осуществление контроля // под ред. Сидорина В. В. – Санкт-Петербург : ЕВРАЗИЯ, 2000.
7. Безпалько О, Савич Ж. Спілкуємось та діємо: [навчально-методичний посібник.] / Безпалько О, Савич Ж. - К.: Навчальна книга, 2002. - 216с.
8. Бех І. Д. Ідентифікація у вихованні особистості/Іван Дмитрович Бех // Рідна школа. — 2013. — № 4-5. — С.20-25.
9. Бойетт, 2001 – Бойетт Дж. Г. Путеводитель по царству мудрости: лучшие идеи мастеров управления / Дж. Г. Бойетт, Дж. Т. Бойетт; пер.с англ. А. А. Калинина – М.: ЗАО «Олимп- Бизнес», 2001. – 416 с.
10. Болотова, А. К. Психология организации времени : [учебное пособие] / А. К. Болотова. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 254 с.
11. Боришевський М.Й. Самотворення особистості і соціально-психологічна сутність детермінанти становлення та розвитку /М.Й.Боришевський; за ред..С.Д.Максименка // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України «Проблеми загальної та педагогічної психології». – К., 2012. – Т. XIV, ч. 1. – С. 28-35.
12. Большакова А. М. Особистісна реалізованість людини в онтогенезі: автореф. дис. д-р психол.наук: 19.00.07 / А. М. Большакова; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2011. - 36 с. Джидарьян И. А. Активность личности / И. А. Джидарьян. – М.: Психотерапия, 2011. – 3-е изд. – 144 с.
13. Братаніч Б. В., Ільченко І.Г. Самоактуалізація особистості та освіта / Б. В. Братаніч, І.Г. Ільченко // Філософські проблеми освіти. – 2011. – N 2. – С. 13-20.

14. Волківська, 2014 – Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства / Д. А. Волківська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 115. – С. 45-47.
15. Волобуева, 2003 – Волобуева М. М. Философия харизматического лидерства и ее имплицированность в поле гуманитарного знания // Философия. – 2003. – Т. 35. – Вып. 1. – С. 69–73.
16. Галажинский Э.В. Системная детерминация самореализации личности/ Э.В. Галажинский // Автореф. дисс.на соис. ученой степени д.психол.н. – Барнаул: БГПУ, 2002. 43 с.
17. Гупаловська В.А. Структурно-функціональна модель самореалізації особистості / В.А.Гупаловська // Психологічні студії. – Львів, 20004. – С. 72-80.
18. Гоулман, 2009 – Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д. Гоулман. – М. : АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2009 – 487 с.
19. Гринлиф, 1970 - Гринлиф Р. К. Слуга в роли лидера / Р. К. Гринлиф. – М. : Изд-во «Рубиновый луч», 1970. – 49 с.
20. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії [наук.-метод. посіб.] / Зязюн І.А. - К.: МАУП, 2000.-312 с.
21. Изард К.Е. Эмоции человека / Изард К.Е. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. - 440с.
22. Ильин, Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 544
23. Ключко В. Е. Самореализация личности: системный взгляд / В. Е. Ключко, Э. В. Галажинский; [под редакцией Г. В. Залевского]. – Томск : Издательство Томского университета, 1999. – 154 с.
24. Кон И.С. В поисках себя. Личность и самосознание. - М.: Политиздат, 1984. - 336с.
25. Коростылева Л.А. Проблема самореализации личности в системе наук о человеке/ Л.А. Коростылева // Журнал психологические проблемы самореализации личности. – С. Петербург, 1997. – С. 3-19.
26. Крапивенский С.Э. Социальная философия: Учебник для студентов гуманитарно-социальных специальностей высших учебных заведений. - 4-е издание исправленное. -М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС. -2003. -416 с
27. Кудинов С. И. Функционально-стилевой подход в исследовании самореализации личности / С. И. Кудинов // Наука. Образование. Практика. Сборник материалов региональной межвузовской научно- практической конференции. – Уфа : Восточный университет, 2007. – С. 37–41.
28. Кудряшева Е. В. Лидерство как предмет социально-философского анализа: дис. ... доктора филос. наук: 09.00.11 / Кудряшева Елена Владимировна. - М., 1996. - 359 с.
29. Леонтьев Д. А. Самореализация и сущностные силы человека / Д. А. Леонтьев // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М. : Смысл, 1997. – С. 156–176.
30. Макиавелли, 1982 –Макиавелли Н. Избранные произведения. – М. : Художественная литература, 1982. – 460с.
31. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості /Сергій Дмитрович Максименко. – К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
32. Московичи, 2004 - Московичи С. Век толпа : Исторический трактат по психологии масс. – М. : Издательство гуманитарной литературы, 2004. – 728 с.
33. Новая философская энциклопедия: В 4-х тт. М.: Мысль. Под ред В.С.Слепина,2001.
34. Пинт А.А. Самоисследование - ключ к высшему Я. Понимание себя. - М.: Ин-т психотерапии, 2001. - 256с.
35. Профессиональная самореализация личности в современном обществе /под ред. Федосенко Е.В. - СПб: Речь, 2009. - 128с.
36. Сергеевкова О.П. Самопізнання: Навчально- методичний посібник / Сергеевкова О.П. - Черкаси:Видавець Чебаненко Ю.А.,2011. - 334с.
37. Смит Мануэль Дж. Тренинг уверенности в себе. - СПб.: ООО «Речь», 2001. - 244 с.

38. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. – Т. 4 : Павлиська середня школа. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад.шк., 1977. – 640 с.
39. Уроки лидерства, 2006 – Уроки лидерства / Р. Л. Дафт; при участии П. Лейн; [пер. с англ. А. В. Козлова; под ред. проф. И. В. Андреевой]. – М.: Эксмо, 2006. – 480 с.
40. Философия: Энциклопедический словарь. – М.: Гардарики. Под ред. А.А.Ивина. 2004
41. Фромм. Э. Душа человека / Э. Фромм. – М. : Республика, 1992. – 430 с.

Допоміжна література

1. Архипов, 2011 - Архипов В. Так вот ты какой, лидер! [Текст] / В. Архипов // Воспитательная работа в школе. – 2011. – № 3. – С. 65–66.
2. Бендер П.У., Хеллман Э. Лидерство изнутри. – Мн.: Попурри, 2010. – 304с.
3. Коллинз, 2008 – Коллинз Д. От хорошего к великому: Почему одни компании совершают прорыв, а другие нет: пер. с англ. / Д. Коллинз.– М. : Манн, Иванов и Фербер, 2008. – [6-е изд.] – 320 с.
4. Кристофер Э.Смит Л. Тренинг лидерства [Текст]. СПб : Питер, 2001. – 320 с.
5. Кудряшова Е.В. Лидер и лидерство: исследования лидерства в современной западной общественно-политической мысли. - Архангельск: Изд-во Поморского государственного ун-та, 1996. - 256 с.
6. Кушнір Р. Дій! Другі 100 000 кроків до успіху [Текст] Дрогобич : Коло, 2014. – 208 с.
7. Лем, П. SUPERКРЕАТИВ. Интенсив-тренинг для развития креативного мышления [Текст] / П. Лем. – М. : Эксмо, 2006. – 384 с
8. Радул В.В., Краснощок І. П., Лебедик І. В. Дослідження особливостей самореалізації особистості [Текст]: монографія. К. : "Імекс-ЛТД", 2009. – 352 с.
9. Резник М.Ю. Введение в социальную теорию: социальная системология/Ю.М.Резник. -Ин-т человека. -М.: «Наука», 2003. - 525 с.
10. Ричард Л. Дафт Уроки лидерства / Р.Л. Дафт; под ред. И.В. Андреевой.-М.: Эксмо,2006.-480с.
11. Сергеечева В.Тренинг лидерства [Текст]. СПб : Питер, 2001. – 320 с.
12. Симагин А. В. Лидерство в системе социального партнерства (социально-философский анализ): дис. канд. филос. наук : 09.00.11 / Симагин Александр Васильевич. - СПб.,2007. -205 с
13. Стаут Л. Лидерство: от загадок к практике [Текст] М. : Добрая книга, 2002. – 320 с
14. Федорчук В. М.Тренінг особистісного зростання [Текст]: навч. посібник К. : ЦУЛ, 2014. – 250 с.
15. Фрейджер Р. Личность: теории, эксперименты, упражнения / Р. Фрейджер, Д. Фейдимен. – СПб.; М. : пройм–ЕВРОЗНАК : ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 863 с.
16. Фромм Э. Дзен-буддизм и психоанализ /Э. Фромм и др., [пер. с англ.]. –М. : Весь мир, 1997. –237 с.
17. Фрэнкин Р. Мотивация поведения: Биологические, когнитивные и социальные аспекты / Р. Фрэнкин, [пер. с англ.]. – СПб. : Питер, 2003. – 650 с.
18. Хьелл Л. А. Теории личности: Основные положения, исследования и применение / Л. А. Хьелл, Д. Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2000. – 606 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://lib.pu.if.ua>.
2. <http://www.nbu.gov.ua/>
3. <http://hklib.npu.edu.ua/>
5. <http://www.twirpx.com/library/>
6. <http://pl.bookos.org/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)